

*Smushchynska I., Doctor of Philology, Prof., Holubets S., master
Taras Shevchenko National university of Kyiv*

LEXICAL AND STYLISTIC PECULIARITIES OF THE COVERAGE OF THE EVENTS IN THE ZONE OF THE ANTI-TERRORIST OPERATION IN THE EASTERN UKRAINE IN THE INTERNATIONAL PRESS

Within the framework of this scientific reconnaissance, the mass media discourse of France, Arab countries, Ukraine and Russian Federation has been analysed; lexical, stylistic and discourse peculiarities, which are characteristic to the official mass medias of the mentioned countries while describing the events in the zone of anti-terrorist operation in the Eastern Ukraine in the period from 14 April, 2014 till 18 February, 2015 have been identified.

Key words: *anti-terrorist operation, media discourse, lexical and stylistic peculiarities.*

УДК 512.161:81'367.625

Спотар-Аяр Г.Ю., асист.
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПСЕВДОПЕРИФРАСТИЧНИХ ФОРМ

Стаття присвячена проблемі диференціації перифрастичних та псевдоперифрастичних форм у сучасній турецькій мові, а також особливостям їх структурної побудови. У статті визначено і обґрунтовано перелік псевдоперифрастичних форм з огляду на їх структурні та функціональні особливості.

Ключові слова: *псевдоперифрастичні форми, видовий аспект дієслова, функціонування псевдоперифрастичних форм.*

Актуальність теми. Актуальність дослідження зумовлена тим, що у вітчизняній тюркології перифрастична форма дієслова не була досліджена ні з точки зору функціонально-семантичної категорії, ні з точки зору аспектності.

Фактично, єдиним вагомим дослідженням є монографічна праця М.С. Михайлова «Перифрастические формы и категория вида в турецком языке», в якій дослідник відносить до перифрастичних форм турецького дієслова всі форми за принципом побудови (дієприслівник та допоміжне дієслово *olmak/bulunmak*). Важливо відзначити той факт, що перифрастичні форми майже не виділялись у турецьких граматиках як категорія виду дієслова (К. Демірай, З. Коркмаз, Н. Коч, М. Хенгірмен тощо – *bileşik filler*). У сучасній мовознавчій науці поєднання дієслова *olmak* із дієприкметником у формах на *-miş ol-*, *-acak ol-*, *-ırol-*, *-maz ol-*, *-makta ol-*, *-yor ol-* виділяється як перифрастична форма С. Аслан, яка вводить в сучасне турецьке мовознавство термін *dolaylı (periphrastik) işaretleyiciler*. Таким чином, на сучасному етапі немає чітко визначеної диференціації перифрастичної форми як видового аспекту турецького дієслова, що призвело до неоднозначного розуміння і виникнення поняття «псевдоперифрастичної форми», яке в українській тюркології як видову категорію турецького

дієслова виділяє С.В. Сорокін. Ця тема є актуальною у контексті визначення як самих форм, так і специфіки їх функціонування у сучасній турецькій мові.

Метою цієї роботи є дослідження псевдоперифрастичної форми дієслова в турецькій мові з точки зору її внутрішньої структури, способів утворення, лексико-граматичних відносин у складі цієї форми, визначення структурної відмінності між перифрастичними та псевдоперифрастичними формами.

Наукова новизна роботи. Ця робота є першою спробою в сучасній тюркології визначити та пояснити чітке розмежування між перифрастичними і псевдоперифрастичними формами і пояснити основні особливості функціонування цих форм у сучасній турецькій мові.

Практичне значення роботи полягає в тому, що результати дослідження можуть використовуватись у подальших наукових розробках граматики турецької мови в контексті більш глибокого розуміння перифрастичної форми з точки зору її структури, а також функціонування.

У сучасному мовознавстві категорія виду, як суто граматичне протиставлення дієслова, відмежовується від способів дії, характеризується своєрідним семантичним змістом та граматичними особливостями. Визнання цього принципу і в тюркології стало основою виділення в більшості тюркських мов особливої категорії дієслова – способу дії, що має як загальні, так і індивідуальні риси, в порівнянні з подібними категоріями в різних мовах.

Як зазначає Д.М. Насілов, широко розповсюдженими в тюркських мовах є аналітичні конструкції, які складаються з дієприслівних форм та допоміжних дієслів, що характеризують спосіб дієслівної дії; справжні видові значення в алтайських мовах можуть бути виділені та описані в рамках вищо-часової системи. Науковець не погоджується з думкою М.С. Михайлова, який здебільшого розглядає перифрастичні форми як видові [6, с. 95].

Способи дії, виражені дієсловом, в огузьких мовах виражаються аналітичними та синтетичними формами, серед яких переважну роль відіграють перші. Аналітичні форми способу дії розділяються на дві основні групи:

- 1) різні фрази;
- 2) образ протікання дії.

До фазових аналітичних конструкцій відносяться форми з аспектним значенням виконання дії (*aspectotempora*) [13, с. 13].

Одним із основних способів передачі виду із аспектним значенням виконання дії є саме перифрастична форма. Перифрастична форма з точки зору граматики є унікальним явищем у турецькій мові, за допомогою якого можна відобразити не лише такий аспект, як процес виконання дії, результативність, набуття ознаки в результаті виконання дії чи набуття постійної ознаки предмета або особи, а й розгляд виконання дії з точки зору «дія, яка відбулась у момент відображення, по відношенню до мовця тут і зараз» [13, с. 13]. На нашу думку, великим недоліком досліджень сучасної турецької мови є відсутність системного аналізу дієслова в площині вид дієслова/аспекту виконання/ час виконання дії, внаслідок чого немає чіткого відокремлення певних видових та модальних форм.

Першою і найважливішою проблемою в контексті дослідження перифрастичних форм і псевдоперифрастичних форм є чітка межа визначення форм, які можна віднести до перифрастичних. Класичною вважається класифікація, запропонована А.М. Кононовим, за якою до перифрастичних форм відносяться: *-miş olmak, -yor olmak, -ır olmak, -maz olmak, -makta olmak, -acak olmak* [4, с. 213].

С.В. Сорокін так само відносить до перифрастичних форм: *-miş olmak, -yor olmak, -ır olmak, -maz olmak, -makta olmak, -acak olmak* і визначає їх як «засоби уточнення видової характеристики (характеру протікання) дії шляхом поєднання котроїсь із турецьких дієприкметникових форм із допоміжним дієсловом *olmak*, рідше *bulunmak*» [11, с. 115].

Перифрастичні форми на *-(y)ası ol-/-bulun-* в сучасній тюркології не розглядаються як перифрастичні, внаслідок чого в граматиках турецької мови їм приділяється мало уваги, в той час як ця форма є дуже цікавою. Ж. Дені стверджує, що етимологія цього афікса пов'язана з старою дієслівно-іменною формою на *-gü/-kü*, після якої ставиться порівняльно-зменшувальна частка *si*. Таким чином, форма на *-(y)ası* є граматичним синонімом форми на *-(y)acak*.

Приблизно в XV столітті форма на *-(y)acak* майже повністю витіснила з письмової літературної мови форму на *-(y)ası*, проте в народній розмовній мові ця стара форма продовжувала жити далі, точніше в останні часи в зв'язку із загальною тенденцією зближення народної розмовної мови з літературною, форма на *-(y)ası* інколи вживається в розмовному стилі. Наприклад,

Annem klasik Türk ailelerinden bir kadın olduğu için mesleğin olsun, tiyatrocı olursan aç kalırsın gibi bir düşünesi oldu [20]. – *Оскільки моя мама є жінкою родом із класичних турецьких родин, вона міркувала таким чином: маси мати професію, будеш театральним актором - залишишися голодним.*

Виходячи з того, що перифрастична форма має чітку граматичну, семантичну структуру, та аналізуючи проблему неоднозначного підходу в аналізі перифрастичних форм, ми вважаємо доцільним виділити наступні форми як псевдоперифрастичні:

1) поєднання дієприкметників із порівняльним післяйменником *gibi* (конструкції типу *-ırgibi olmak*).

2) поєднання інфінітива та допоміжного дієслова *olmak*.

3) поєднання дієприкметника та заперечного слова *değil*.

Форми на *-ırgibiolmak, -miş gibiolmak* як псевдоперифрастичні визначає і С.В. Сорокін: «Такі форми, зовні схожі на перифрастичні, у середині яких наявний післяйменник *gibi* або інші зв'язувальні елементи, ми називаємо псевдоперифрастичними» [11, с. 115]. Наприклад,

Bazı erkenden evlerine dödükleri için özür diler gibi oldular. (Orhan Pamuk) - *Деякі ніби просили пробачення через те, що повернулися додому завчасно.*

Konuşta normal bir ses tonu ile tıpkı karşımızdaki birisiyle konuşuyormuş gibi olmalıdır. – *Розмова має відбуватися звичайним тоном голосу, наче ми розмовляємо з кимось, хто знаходиться поряд.*

М.С. Михайлов навіпаки відносить до перифрастичних форму на *-acakdeğil*, яка позначає відсутність наміру, бажання здійснити дію; утворюється за допомогою

форми, яка виражена основою першого компонента + афікс майбутнього часу на –*acak* та словом *değil*. Слід зазначити, що ця конструкція має синонімічні форми у сучасній турецькій мові, що дозволяють передати відтінок відсутності наміру дії еквівалентно до зазначеної норми. Наприклад,

Kendime yalan söyleyecek değilim [18]. – **Не збираюсь сам собі брехати.**

Ми вважаємо, що цю форму недоцільно відносити до перифрастичних, оскільки вона за своєю структурою, семантичним значенням не є повноцінним подвійним вербодом, крім того, не виражає аспекту відношення мовця до моменту виконання дії, натомість є лише одним із способів вираження заперечення в турецькій мові.

Вираження заперечення в турецькій мові відбувається двома шляхами – додаванням до основи дієслова заперечного афікса –*ma/me* (морфологічний спосіб); за допомогою перифрастичних форм, що являють собою поєднання форм дійсного стану та наказового способу із заперечною частиною в формі слова *değil*. Поєднання заперечної основи зі словом *değil* виражає ствердження з відтінком категоричності. Наприклад,

Aman Allahım inanılır gibi değil. – Господи, в це ж неможливо повірити!

Поєднання *değil* з формами зобов'язального, бажального та умовного станів має на меті надання негативного значення не дієслівній формі, а всьому реченню. З цього можна зробити висновок, що заперечення, утворене таким чином, має сильніший та більш категоричний характер.

Слід додати, що деякі форми можуть отримувати окреме значення, зокрема форма на *olacak değil* позначає «це вже занадто». Наприклад,

– **Herhalde yani! Kız ziy an olacak değil ya! Vicdansızlığa bu kadarına pes yani!** [17, с. 65] – **Та звичайно ж! Це вже аж занадто, щоб дівчина пропала! Таке безсоромне ставлення це вже вкрай!**

Крім того, одним із видів псевдоперифрастичної форми, що функціонує з метою передачі модальності наміру, є форма, що має наступну структуру:

Ім'я-дії на–*mak* основного дієслова та післяйменник *üzere* в поєднанні з дієслівними афіксами або формами дієслова *ol-//bulun-*.

Перифрастична форма на –*mak üzere(dir)* виражає намір, рішучість здійснити дію в недалекому майбутньому. Отже, можна стверджувати, що перифрастичні форми, утворені за допомогою форми на –*mak* + післяйменник *üzere* в поєднанні з різними формами дієслова *ol-//bulun*, виражають модальність наміру, а також для вираження безпосередньої близькості до виконання дії. Наприклад,

Ön sıralardaki vali muavini zamanında PKK'lılara kök söktürmüş çalışkan ve cesur Emniyet Müdür Yardımcısı Kasım bey, diğer yürüksek memurlar, tapu kadastro il müdürü, işi Kürtçe müzik kaseteleri toplatıp Ankaraya yollamak olan kültür müdürü (karısı, iki kızı, kravat takığı dört oğlu ve üç erkek yeğeni ile gelmişti) sivil giyinmiş bazı subaylarla karıları olay çıkarmaya niyetli imahatıpli birkaç kendini bilmez gencin gürlütüsünden hiç korkmuyorlardı [19, с. 65]. – **У перших рядах Заступник керівника служби безпеки Касим бей, який за часів губернаторства, викоринив прибічників партії PKK, інші чиновники високого рангу, районний голова кадастрового відомства, голова відділу культури, завданням якого було зібрати та відправити усі касети курдською мовою в Анкару (прийшов зі своєю дружиною, двома доньками, чотирма синами в**

краватках, та трьома племінниками) декілька офіцерів у цивільному з дружинами, які зовсім не боялись гвалту від декількох студентів релігійної школи, що намагались підняти галас.

Таким чином, ми можемо зробити такі висновки: перифрастична форма дієслова має отримати чітке визначення в сучасній тюркології як видовий аспект у розрізі «вид-аспектотемпора»; є необхідність у систематизації знань про псевдоперифрастичні форми як один із аспектів модальності дієслова в сучасній турецькій мові, у чіткому визначенні граматичної, стилістичної та структурної відмінності між перифрастичними та псевдоперифрастичними формами, що потребує подальшого дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Алекперов А.К.* Сложные глаголы в современном азербайджанском языке. – Баку, 1951. – 21 с.
2. *Галиакбарова Н.М.* Деловой турецкий язык. Практикум. – Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2014. – 118 с.
3. *Карашарлы Ч.М.* Видовая характеристика глагола в тюркских языках юго-западной группы. – Баку, 1982. – 26 с.
4. *Кононов А.Н.* Грамматика современного турецкого литературного языка. – Л., 1956. – 506 с.
5. *Михайлов М.С.* Перифрастические формы и категория вида в турецком языке. – М., 1954. – 137 с.
6. *Насилов Д.М.* К вопросу перифрастических форм глагола в древне-тюркском языке // Вопросы языкознания. М., 1960. – С. 93-97.
7. *Самойлович А.Н.* Краткая учебная грамматика османо-турецкого языка. – М., 2002. – 158 с.
8. Словник української мови: в 11 томах. Том 6, 1975. Стор. 325.
9. *Сорокін С.В., Пилик В.В.* Граматикалізований фрейм «причина» в українській і турецькій мовних картинах світу. Київський національний лінгвістичний університет с. 36-45.
10. *Сорокін С.В.* Турецька й українська мови в системі координат «ВИД – ЧАС – МОДАЛЬНІСТЬ»: Монографія / С.В. Сорокін. – К.: Вид-во КНЛУ, 2009. – 341 с.
11. *Сорокін С.В.* Практичний курс перекладу з турецької мови. Частина перша. Переклад газетно-інформаційних текстів. – К., 2010. – 294 с.
12. *Akşehirlî S.* Türkçede konuşma zamanı, olay zamanı ve referans zamanı ilişkileri. [Електронний ресурс] Bilig.,2012 // Режим доступу від 01.10.2016: <http://www.turkishstudies.net/english/DergiTamDetay.aspx?ID=1558&Detay=Ozet>.
13. *Aslan S.* Türkiye Türkçesinde ol- yardımcı fiili yapıların Görünüş-Zaman bildirimindeki işlemleri. – [Електронний ресурс] Bilig.,2012 // Режим доступу від 01.10.2016: <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423873006.pdf>.
14. *Bozkurt F.* Türklerindili. – Ankara, 2002. – 744 s.
15. *Demiray K.* Temel Dilbilgisi. – İstanbul, 1992. – 256 s.
16. *Jean Dery* Türk Dil Bilgisi 1921 (Hazırlayan Ahmet Benzer 2012). – İstanbul, 2012. – 953 s.
17. *Doğan K.* Tenhalılar. Cinius Yayınları, İstanbul, 2014.18.– [Електронний ресурс] 2016 // Режим доступу від 01.10.2016: <http://sarki.alternatifim.com/data.asp?ID=133119&sarki=Kendime+Yalan+S%F6yledim&sarkici=Seksend%F6rt>.
19. *Pamuk O.* Kar. İstanbul. – 436s.
20. *Uraz Mutfakta* – [Електронний ресурс] 2016 // Режим доступу від 01.10.2016: <http://www.homestyletr.com/haber-detay/soylesi/uraz-mutfakta/18>.

*Спотар-Аяр Г.Ю., ассист.,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко, Киев*

ОСОБЕННОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ПСЕВДОПЕРИФРАСТИЧЕСКИХ ФОРМ

Статья посвящена проблеме дифференциации перифрастических и псевдоперифрастических форм в современном турецком языке, а также особенностям их структурного построения.

В статье описано и обосновано определение псевдоперифрастических форм с точки зрения их структурных и функциональных особенностей.

Ключевые слова: *псевдоперифрастические формы глагола, видовой аспект глагола, функционирование в современном турецком языке.*

Spotar-Ayar G.Y.
Taras Shevchenko National University of Kyiv

FUNCTIONING OF PSEUDOPERIPHRASTICAL FORMS OF VERBS.

This article is devoted to the problem of definition of periphrastical and pseudoperiphrastical forms in modern Turkish language and also to specify its structure. In this article the pseudoperiphrastical forms are defined from the point of its structure and functional particularities.

Keywords: *pseudoperiphrastical verbs, the tenseaspect of Turkish verbs, function of pseudoperiphrastical forms in modern Turkish language.*

УДК 811.113.6²42:32(430)

Стастюк О.С., к. філол. н.
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

ЖАНРОВА СТРУКТУРА ПАРЛАМЕНТСЬКОГО ДИСКУРСУ ШВЕЦІЇ

У статті визначено критерії жанрового структурування парламентського дискурсу. На основі цих критеріїв виділено ядро та периферію парламентського дискурсу Швеції. Виявлено специфіку його жанрової структури, зумовлену інституційними умовами цієї країни. Встановлено, що жанрова структура парламентського дискурсу Швеції охоплює декілька рівнів: внутрішню парламентську комунікацію; внутрішню парламентську комунікацію з додатковим адресуванням повідомлення громадськості; комунікацію парламенту з іншими органами влади; комунікацію парламенту із суспільством.

Ключові слова: *жанр, інституційний дискурс, парламентський дискурс, тип тексту.*

Постановка проблеми. Парламентський дискурс у країнах парламентської демократії посідає одне з чільних місць серед різновидів інституційного дискурсу, що на противагу побутовому спілкуванню визначається як комунікативна взаємодія представників соціальних груп чи інститутів, які реалізують свої статусно-рольові можливості [4, с. 193]. Комунікація в парламенті є надзвичайно складною й розгалуженою, охоплюючи значну кількість жанрів, що різняться за своєю формою (усні та письмові), обсягом (короткі репліки й тривалі промови), складом учасників тощо. У зв'язку з цим постає потреба в системному розгляді жанрової структури парламентського дискурсу.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю виявлення жанрової структури парламентського дискурсу як одного з провідних типів інституційного дискурсу в країнах парламентської демократії. На сьогодні відсутні праці, у яких було б систематизовано жанрове розмаїття цієї галузі спілкування.